

INOVACIJE U RADU UČENIČKIH ZADRUGA PRIMJER DOBRE PRAKSE

Marijana Vrančić, diplomirana učiteljica razredne nastave, Osnovna škola Prečko, 10000 Zagreb, Republika Hrvatska, marijana.vrancic8@gmail.com, 0038598/811-271

Sandra Lovrenčić, diplomirana učiteljica razredne nastave, Osnovna škola Prečko, 10000 Zagreb, Republika Hrvatska, sandra.lovrencic1@skole.hr, 0038591/388-30-53

Sažetak

Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i opće obvezno obrazovanje u osnovnoj i srednjoj školi predvidio je uvođenje poduzetničke kompetencije kao međupredmetne teme u odgojno obrazovni sustav. U ovom članku autorice opisuju rad učeničke zadruge s naglašenim ciljem učenja za poduzetništvo. Zadruga je osnovana na dugogodišnjoj tradiciji zadrugarstva u našim osnovnim školama, ali sa suvremenim pristupom i inovacijama koje odgovaraju potrebama današnjih učenika. Polazeći od ideje „Učenje, rad i život zajedno“ voditelji zadruge organizirali su suradnički rad u međusobno ovisnim timovima od kojih svaki obavlja po jednu fazu proizvodnje čime se na kraju zaokružuje proces proizvodnje i prodaje. Tako su osigurani uvjeti za aktivno učenje, slični onima u pravom poduzeću. Iskorak iz tradicijskih okvira načinjen je i u izboru osnovne djelatnosti koja potječe iz područja IKT za razliku od dugogodišnje orijentacije na područje etnologije, tradicijske proizvodnje i ekologije. Glavni proizvod zadruge je e-slikovnica s dodatnim obrazovnim sadržajima za osnovne škole. Proizvodi zadruge, osim na sajmovima, prodaju se i u veleprodaji za poznatog kupca što je, također, novost u radu osnovnoškolskih zadruga.

Ključne riječi: učenička zadruga, poduzetnička kompetencija, učenje radeći, iskustveno učenje

1. Uvod

Obrazovanje je iznimno važan faktor u životu mladih ljudi, posebno u onom dijelu koji se odnosi na razvijanje znanja i sposobnosti vezanih za njihov budući posao. Formalno obrazovanje priprema mlade ljude za budućnost i snalaženje u svijetu rada, što je pretpostavka njihove samostalnosti, materijalne sigurnosti i prosperiteta cijeloga društva. Stoga je od osobite važnosti dati im ono što će im u tome najviše pomoći, a to su odgovarajuća znanja, vještine i stavovi koji će ih pripremiti za njihovo buduće zanimanje, ali i samostalno učenje nakon obveznog školovanja kako bi se prilagodili stalnim društvenim i gospodarskim promjenama.

Mlade ljude potrebno je poučiti kako iskoristiti različita znanja stečena u školi i oblikovati njihov način razmišljanja u pravcu koji će im omogućiti da u životu i radu hrabro i poduzetno čine prve korake. Kako? Razvijajući njihovu proaktivnost i poduzetnost već od najranije dobi.

Učenička zadruga po svojoj strukturi i organizaciji omogućuje usvajanje određenih elemenata poduzetništva. U njoj se učenici bave proizvodnim radom, stječu prve zarade, razvijaju inovativnost, snalažljivost, kreativnost, uče se vještinama timskog rada, uočavaju zakonitosti tržišta i marketinga. Time izgrađuju vlastiti odnos prema radu, što im u budućnosti može olakšati njihovu profesionalnu orijentaciju i izbor zanimanja.

2. Što je učenička zadruga?

Prema priručniku za učeničke zadruge „Školska učenička zadruga u razvoju djece i mladeži“, učenička zadruga se opisuje kao školska organizacija u koju je uključeno više grupa izvannastavnih aktivnosti koje se bave različitim proizvodnim aktivnostima. To je poseban podsustav škole koji ima mogućnost organiziranja proizvodnog rada i stavljanja na tržište proizvoda nastalih radom učenika (Bučar, 2008).

Neki oblici udruživanja učenika na temelju kojih su nastale današnje učeničke zadruge u Hrvatskoj se pojavljuju istovremeno kao i u mnogim drugim europskim državama, krajem 19. i početkom 20. stoljeća. U početku su to bile neproizvodne udruge za štednju, humanitarnu pomoć ili nabavu udžbenika, a kasnije školski vrtovi ili poljoprivredna gospodarstva.

Suvremene učeničke zadruge zaživjele su devedesetih godina prošloga stoljeća. Nakon obnoviteljske smotre u Varaždinu 1995. godine, uslijedilo je redovito održavanje godišnjih županijskih i državnih smotri. Imaju tržišnu orijentaciju, što znači da proizvode učeničkog rada prodaju na slobodnom tržištu. Velika većina zadruga bavi se izradom predmeta uporabne vrijednosti, čime se potiče njegovanje lokalne tradicijske kulture i tradicijskih zanata. Neke od zadruga bave se proizvodnjom biološki vrijedne hrane i zalažu za promicanje ekološke poljoprivrede.

U Hrvatskoj trenutno ima 350 učeničkih zadruga. Škole koje imaju kadrove i prostor sve češće se odlučuju na njihovo osnivanje čemu sigurno značajno pridonosi i Ministarstvo poduzetništva rada i obrta koje financijskim potporama potiče ovaj način učenja za poduzetništvo.

Različiti oblici učeničkih zadruga i učeničkih poduzeća postoje u mnogim europskim zemljama, najčešće pod nazivom enterprise education. Europski programi, poput „Young Enterprise“, potiču školske projekte kojima se educiraju mladi ljudi za poduzetničko razmišljanje i djelovanje. Ciljevi su im poticanje učenika na kooperativni timski rad, usvajanje različitih radnih vještina, upoznavanje tržišnih zakonitosti, poticanje želje za uspjehom, razvijanje poduzetničkog duha i sveukupnog boljitka novih generacija.

3. Poduzetnička kompetencija

Učenje za poduzetništvo već od osnovne škole treba pridonijeti što uspješnijem osposobljavanju mladih ljudi za samostalan život, kako bi postali poduzetni građani koji su sposobni pokazivati inicijativu, preuzimati rizik, preuzimati odgovornost za vlastite postupke, uvoditi i podržavati inovacije, djelovati timski i prema potrebi se prilagoditi uvjetima u kojima žive i rade (EC 2006).

Na osnovu aktualnih obrazovnih dokumenata i obrazovne politike Europske Unije, a na temeljima hrvatske obrazovne i kulturne tradicije, hrvatski Nacionalni okvirni kurikulum donio je osnovne odrednice obrazovanja za predškolski odgoj, osnovno i srednje obrazovanje, u kojima je poduzetništvo predviđeno kao jedna od šest međupredmetnih tema. S obzirom na kurikulumski pristup nastavi, ne propisuje se način na koji će škole realizirati ovu temu. Interdisciplinarni pristup dopušta njeno vezivanje uz svaki nastavni predmet u kojemu za to postoji mogućnost ili organiziranje u vidu projekata i izvannastavnih aktivnosti.

Učenička zadruga je jedan od vidova učenja za poduzetništvo koji se realizira kao izvannastavna školska aktivnost. Svojom strukturom, načinom rada, organizacijom te ciljevima učenja, učenička zadruga pruža izvrsne mogućnosti za razvijanje poduzetničke kompetencije jer proizvodni rad, koji je osnova učenja u zadruzi, predstavlja dobar temelj za usvajanje poduzetničkih znanja i vještina. Zadruga, za razliku od redovne nastave, daje mogućnost „životnijeg učenja“, što pospješuje usvajanje i transfer znanja. Od učenika se traži da individualni rad i vlastita iskustva upotrijebe za postizanje zajedničkog cilja i uvježbavaju vještine dijeljenja i timskog rada. Učenici samostalno biraju timove u koje će se uključiti, shodno svojim interesima. Te se ovakvom diferencijacijom doprinosi boljoj profesionalnoj usmjerenosti učenika.

4. Kako se uči u učeničkoj zadruzi?

U učeničkoj zadruzi uči se radeći. Ona povezuje školu i stvarni život i omogućuje jedinstveni oblik učenja na vlastitom iskustvu. Ovakvo iskustveno učenje ne susrećemo u redovnim nastavnim predmetima stoga je jedna od značajnih uloga učeničke zadruge povezati teoriju i praksu i omogućiti primjenu teorijski stečenih znanja. Predstoji nam velik izazov istraživanja mogućnosti učenja koje nudi učenička zadruga.

Uz to, rad u sekcijama, kao radnim timovima, predstavlja za učenike užitak i zadovoljstvo pri čemu istovremeno zadovoljavaju i svoju potrebu za druženjem i potrebu za učenjem. Dobra radna atmosfera, dobrovoljnost učenja, mogućnost biranja sadržaja učenja (sekcija), utječu na motivaciju i volju za radom. Učenici prate cjelokupni proizvodni proces, a radoznalost, iščekivanje gotovih proizvoda i neizvjesnost ishoda pobuđuju njihov interes i učenje čine lakšim i zanimljivijim, što izravno podiže razinu postignuća.

Rad u zadruzi se prati i vrednuje, ali ne brojčano i ne pribraja se ocjenama iz nastavnih predmeta. Procjenjuje se doprinos pojedinaca timu i rad samog tima u vidu „ček lista“ i opisnog praćenja. Cjelokupni rad zadruge procjenjuje se uspješnom proizvodnjom i prodajom proizvoda kao stvarnim i realnim načinom vrednovanja koji pomaže boljem razumijevanju relacije rad-uspjeh, što je jedan od najvećih motivacijskih faktora ne samo u obrazovnom procesu, nego i u životu uopće.

5. Učenička zadruga ZIP- Zadrugari iz Prečkog

Učenička zadruga ZIP - Zadrugari iz Prečkog, Osnovne škole Prečko u Zagrebu, osnovana je prije tri godine. Osnovna djelatnost zadruge je proizvodnja obrazovnih materijala u elektroničkom obliku. Glavni proizvod je serija CD slikovnica „Šljunčica“, koja obrađuje ekološke teme vezane uz brigu o pitkoj vodi. Nastava se odvija u pet sekcija: istraživačkoj, literarnoj, likovnoj, informatičkoj i tehničkoj. Organizirana je kao izvannastavna aktivnost i u nju se učenici uključuju dobrovoljno.

Učenička zadruga je jedan od vidova nastave u kojoj se učenje i poučavanje temelji na fizičkom i/ili intelektualnom radu. Rad i učenje predstavljaju nedjeljivu cjelinu. Kako je svaka nastava pa tako i ona u izvannastavnim aktivnostima “stručno osmišljen proces odgoja i obrazovanja” (Matijević, 2013) koji započinje određivanjem ciljeva učenja, tako i učenička zadruga svoju djelatnost započinje postavljanjem osnovnih ciljeva.

U učeničkoj zadruzi ZIP s obzirom na njenu organizaciju i osnovnu djelatnost, glavni ciljevi učenja podijeljeni su na opće, poduzetničke i specifične. Oni trebaju dovesti do postignuća učenika u području znanja, vještina i stavova koji će doprinijeti stjecanju poduzetničke kompetencije.

Opći (generički) ciljevi su široko postavljeni ciljevi koji su ugrađeni i u mnoge druge nastavne predmete. Oni utječu na razvoj općih kvaliteta ličnosti kao što su: inovativnost, samostalnost, kreativnost, samopouzdanje, sposobnost preuzimanja rizika, timski rad, sposobnost planiranja, sposobnost upravljanja projektima, organiziranje, spretnost, odlučnost, snalažljivost, komunikaciju, prezentaciju, odgovornost, nenasilno rješavanje sukoba.

Poduzetnički ciljevi su uže vezani uz područje rada i ekonomskih pojmova:

- upoznavanje zakonitosti radnih procesa
- usvajanje elementarnih poslovnih pojmova
- razvoj vještine rada rukama
- razvoj motoričkih sposobnosti
- osvješćivanje vrijednosti rada rukama i intelektualnog rada
- promicanje dobrog i odgovornog upravljanja
- promicanje društveno odgovornog poslovanja
- razvoj svijesti o etičkim vrijednostima u poslovanju

Specifični ciljevi određeni su s obzirom na vrstu proizvoda i djelatnosti sekcija:

- razvijanje informatičke pismenosti
- razvijanje likovnog izražavanja
- unapređivanje jezične pismenosti i literarnog izražavanja
- razvijanje tehničkog kulture
- ekološki odgoj
- učiti kako učiti

Ovi ciljevi predstavljaju temeljne okvirne ciljeve navedene u kurikulumu učeničke zadruge ZIP. Svaka sekcija na početku školske godine postavlja svoje ciljeve vezane uz posebnost njene djelatnosti. Isto tako, svaki projekt sekcije ima svoje ciljeve, pa tako možemo govoriti o specifikiranju ciljeva na tri razine. Važno ih je postaviti prije svakog početka rada, jer su oni putokaz u kojem smjeru učenici i učitelj trebaju ići i gdje trebaju stići da bi njihov zajednički rad imao smisla.

6. Inovacije u radu Učeničke zadruge ZIP

6.1. Područje djelovanja

Proizvodne djelatnosti učeničkih zadruga u Hrvatskoj najvećim dijelom su vezane uz tradiciju kraja u kojem djeluju. Njeguju folklor, tradicijske zanate, poljoprivrednu proizvodnju ili ekologiju.

Učenička zadruga ZIP započela je svoj rad s jednom sasvim novom idejom. U skladu s vremenom u kojem živimo i potrebom usvajanja vještina za rad s novim tehnologijama, zadruga ZIP odlučila se za novi, i u nas jedinstveni, pristup i izabrala djelatnost iz područja IKT. Uvažavajući interese novih generacija i okruženje u kojem žive, voditelji zadruge nastoje iskoristiti poticaje okoline te neformalna znanja stečena u svakodnevnom životu povezati s formalnim obrazovanjem. Uz pomoć novih tehnologija odlučili su sjediniti igru i učenje te ih pretvoriti u vještine i znanja koja će pospešiti razvoj kompetencija potrebnih za sadašnji i budući život i rad učenika.

6.2. Struktura i organizacija rada

Učitelji-voditelji osmislili su i organizirali zadrugu na principu školskog poduzeća. Formirali su pet međusobno ovisnih sekcija/timova kao proizvodne odjele u kojima se odvija proces proizvodnje, a glavni proizvod je e-slikovnica s obrazovnim sadržajem.

Istraživačka sekcija razrađuje ideju, prikuplja i istražuje materijale.

Literarna sekcija na osnovu materijala dobivenih od istraživačke sekcije piše i uređuje tekste za slikovnicu.

Likovna sekcija izrađuje crteže i obrađuje ih u različitim računalnim programima.

Informatička sekcija sve to objedinjuje u e-slikovnicu i pohranjuje na CD.

Tehnička sekcija proizvodi ambalažu i različite reklamne materijale koji se nude na prodaju uz CD.

Time se završava proizvodni proces, nakon kojeg slijedi iznošenje proizvoda na tržište i njegova prodaja. Prodaja je završni dio ciklusa, a ujedno i vrednovanje rezultata rada i učenja.

6.3. Plasiranje proizvoda na tržište

Nasuprot najčešćoj praksi prodaje proizvoda na sajmovima i školskim priredbama, CD je ponuđen na otkup tvrtki čija je djelatnost vezana uz očuvanje voda. Tvrtka je otkupila veću količinu CD-a i koristi ih u svoje reklamne svrhe. Dogovorena je dugoročna suradnja i proizvodnja novih slikovnica s logom tvrtke. Učenici su samostalno prezentirali svoj proizvod, sudjelovali u pregovorima, pisali pismenu ponudu i račun.

6.4. Senzibiliziranje učitelja za učenje za poduzetništvo

Voditelji učeničke zadruge, kao višegodišnji stručni suradnici na projektima za senzibiliziranje javnosti za uvođenje poduzetništva u osnovne škole, sustavno rade na širenju primjera dobre prakse, dijele svoja iskustva i zagovaraju ideju širenja učeničkih zadruga kao odličnog modela za učenje radnih poduzetničkih vještina.

Uspoređujući iskustva s poduzetničkih radionica i ankete provedene među učiteljima, sa znanstvenim istraživanjima provedenim u Hrvatskoj na ovu temu, možemo reći da je stav većine hrvatskih učitelja, a i svekolike javnosti da je „potrebno postupno uvesti učenje za poduzetništvo u obrazovni sustav i to u sve predmete i sve razrede, uz poseban naglasak na sustavan pristup stručnom usavršavanju i podizanju motivacije učitelja.“ (Institut za društvena istraživanja u Zagrebu – Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja u suradnji s Učiteljskim fakultetom u Zagrebu, 2007). Učenička zadruga je, svakako, jedan od mogućih načina da se to ostvari.

7. Zaključak

Učenička zadruga ZIP promicanjem aktivnog učenja putem rada nastoji biti na putu suvremenih trendova u obrazovanju i svojom praksom dati doprinos istraživanju mogućnosti učenja i poučavanja za poduzetništvo. Radom u zadrugi potiče se rano učenje kooperativnog i timskog rada, što će doprinijeti boljem snalaženju mladih ljudi u stvarnim privatnim i profesionalnim situacijama u kojima sposobnosti i vještine timskog rada igraju važnu ulogu te olakšati profesionalno usmjeravanje.

Učenička zadruga ZIP u svojim načelima promiče tržišne i ekonomske vrijednosti, poduzetnički duh, sklonost inovacijama, svijest o važnosti osobnog rasta i cjeloživotnog učenja, razvijanje etičkih i moralnih vrijednosti u poslovanju, radne navike i kulturu rada.

Svojim pristupom kojim se naglašavaju poduzetnički i ekonomski ciljevi obrazovanja potiče mijenjanje ustaljenih navika u radu učeničkih zadruga i pokušava pridonijeti traženju novih rješenja u poučavanju i učenju koji će učenicima ponuditi više životno iskoristivih znanja i vještina.

Summary

National Pre-School, Elementary School and High School Curriculum Framework includes the introduction of entrepreneurial competency to the educational system as an intersubject theme. The authors describe the work of a children's cooperative association with education for entrepreneurship in its focus.

Under the maxim „Learning, doing, and living together“, the cooperative leaders have organized work in mutually dependent teams, each of which is tasked with a single production stage, which eventually come together to complete the production and sales cycle. This makes the conditions for learning by doing similar to those of a real company.

Another aspect in which this cooperative steps out of the traditional framework is the choice of its core business, which is in the ICT field, unlike the traditional cooperatives that have long focused on ethnology, traditional manufacturing and environment protection. The cooperative's main product is an e-picture book with additional educational content for elementary schools.

The products are mostly sold in fairs, but the cooperative has also made a wholesale deal with a known buyer, which is another novelty for elementary school cooperatives.

Keywords: *pupils' cooperative, entrepreneurial competency, learning by doing, learning by experiences*

Literatura:

- Biljan, N. (1984), Odgojna funkcija učeničke zadruge. Zagreb: Školske novine
- Bognar, L., Matijević, M., (2002), Didaktika. Zagreb: Školska knjiga
- Bučar, M. (ur.) (2008), Školska učenička zadruga u razvoju djece i mladeži. Zagreb: Hrvatska udruga učeničkog zadrugarstva
- Institut za društvena istraživanja u Zagrebu – Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja i Učiteljski fakultet u Zagrebu (2007), Istraživački projekt Ključne kompetencije “učiti kako učiti” i „poduzetništvo“ u osnovnom školstvu Republike Hrvatske
- [http://www.etf.europa.eu/pubmgmt.nsf/\(getAttachment\)/2815170B680F82FEC125741A004F96F0/\\$File/NOTE7D6JZ6.pdf](http://www.etf.europa.eu/pubmgmt.nsf/(getAttachment)/2815170B680F82FEC125741A004F96F0/$File/NOTE7D6JZ6.pdf) Pristupljeno: 30. 08. 2013.
- Matijević M. (2013), Evaluacija u odgoju i obrazovanju
- <https://www.google.hr/#q=EVALUACIJA+U+ODGOJU+I+OBRAZOVANJU>
- Pristupljeno: 30. 08. 2013.
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (2011), Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje
- [https://www.google.hr/#q=%E2%80%A2%09Ministarstvo+znanosti%2C+obrazovanja+i+%C5%A1porta+\(2011\)%2C+Nacionalni+okvirni+kurikulum+za+pred%C5%A1kolski+odgoj+i+obrazovanje+te+op%C4%87e+obvezno+i+srednjo%C5%A1kolsko+obrazovanje.+Zagreb](https://www.google.hr/#q=%E2%80%A2%09Ministarstvo+znanosti%2C+obrazovanja+i+%C5%A1porta+(2011)%2C+Nacionalni+okvirni+kurikulum+za+pred%C5%A1kolski+odgoj+i+obrazovanje+te+op%C4%87e+obvezno+i+srednjo%C5%A1kolsko+obrazovanje.+Zagreb) Pristupljeno: 30. 08. 2013.
- Stoll, L., Fink, D. (2000), Mijenjajmo naše škole: Kako unaprijediti djelotvornost i kvalitetu škola. Zagreb: Educa